ISSN 1339-3189 5/2023

Mladá veda

Young Science

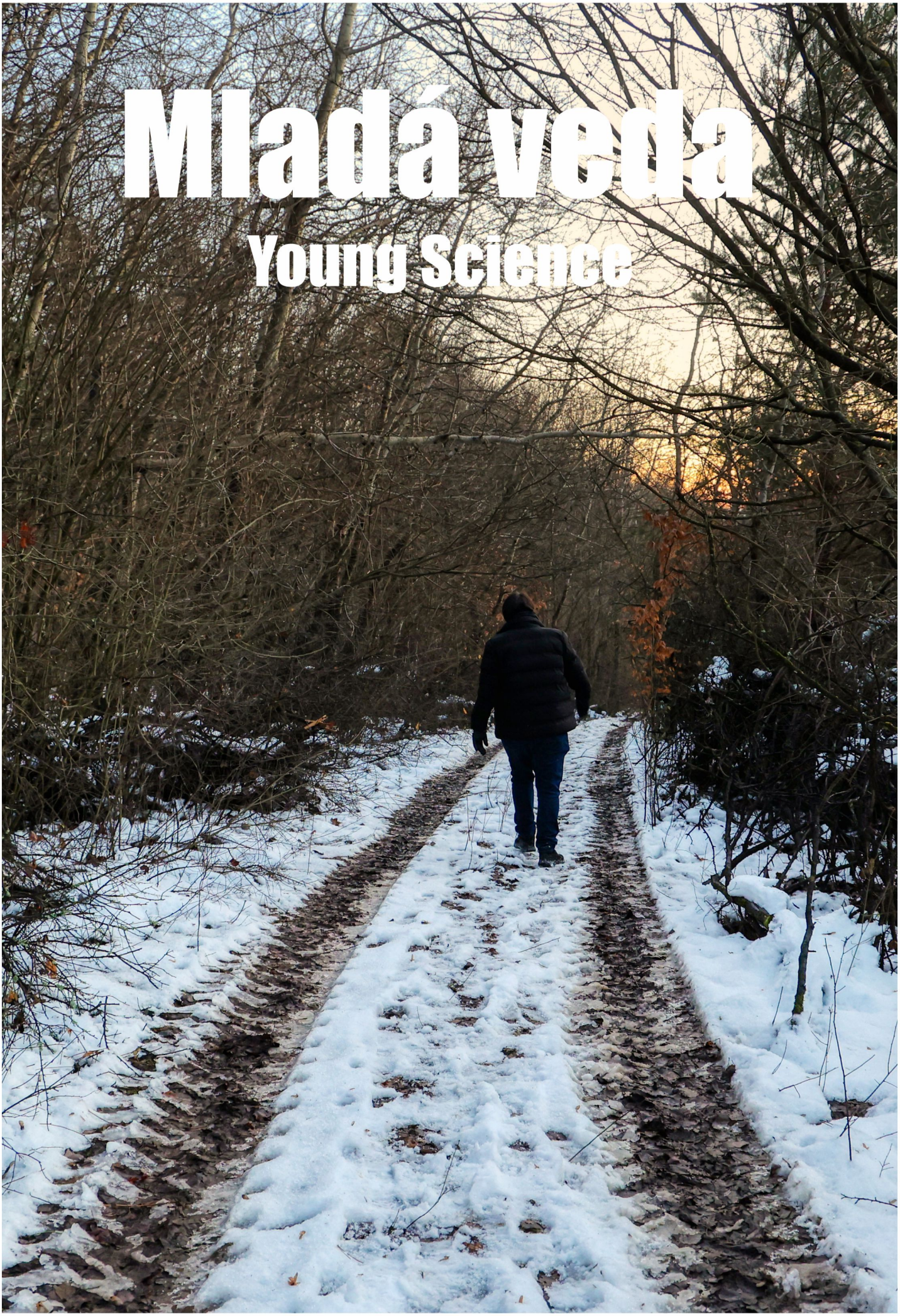

www.mladaveda.sk

Mladá veda
Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 5, ročník 11., vydané v decembri 2023
ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP
Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk
Fotografia na obálke: Zimná prechádzka. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA
doc. Ing. Peter Adamišin, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)
doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)
Mgr. Jakub Köry, PhD. (School of Mathematics & Statistics, University of Glasgow, Glasgow)
prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)
Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)
doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)
prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)
prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)
doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra veřejné ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)
Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA
Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)
Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)
PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)
RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)
PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)
Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ
Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.
www.universum-eu.sk
Javorinská 26, 080 01 Prešov
Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

Mladá veda
Young Science
ISSN 1339-3189

Vol. 11 (5), pp. 283-295

PÔSOBNOSŤ A AKTIVITY ORGANIZÁCIE UNESCO NA SLOVENSKU

CHARACTERISTICS AND ACTIVITIES OF THE UNESCO ORGANIZATION IN SLOVAKIA

Milena Švedová[1]

Milena Švedová pôsobí ako odborný asistent na Katedre turizmu a hotelového manažmentu, Fakulte manažmentu, ekonomiky a obchodu Prešovskej univerzity v Prešove. Vo svoje práci sa venuje problematike rekreácie a voľnočasových aktivít, regionálnym disparitám v oblasti rozvoja cestovného ruchu a turistickým destináciám.

Milena Švedová works as an assistant professor at the Department of Tourism and Hospitality, Faculty of Management and Business at the University of Prešov in Prešov. In her work she deals with the issue of recreation and leisure activities, regional disparities in the field of tourism development and tourist destinations.

Abstract
UNESCO is a concept that in our conditions is perceived through cultural and natural monuments that are part of the world heritage. UNESCO is responsible for guiding international cooperation in areas such as: education, science, culture, and communication. The goal of UNESCO is to support the identification, protection, and preservation of cultural and natural monuments in the world. It also strengthens the ties between nations and societies. Our effort is to approach this institution from the point of view of the overall content of its operation in the OSN organization with an accent on its operation on the territory of Slovakia and evaluate the results of its activity. The main goal and at the same time the obligation is that every single state that is part of the organization ensures the designation, preservation, protection and passing on of the natural and cultural heritage to the next generations.
Key words: UNESCO, culture, brand, location

Abstrakt
UNESCO je pojem, ktorý je v našich podmienkach vnímaný cez kultúrne a prírodné pamiatky, ktoré sú súčasťou svetového dedičstva. UNESCO zodpovedá za usmerňovanie medzinárodnej spolupráce v oblastiach ako vzdelávanie, veda, kultúra a komunikácia. Cieľom UNESCO je podpora identifikácie, ochrany a zachovávania kultúrnych a prírodných pamiatok

[1] Adresa pracoviska: PaedDr. Milena Švedová, PhD., MBA., Katedra turizmu a hotelového manažmentu, Fakulta manažmentu, ekonomiky a obchodu, Prešovská univerzita, Konštantínova 16, 080 01 Prešov
E-mail: milena.svedova@unipo.sk

vo svete. Taktiež posilňuje väzby medzi národmi a spoločnosťami. Našou snahou je priblížiť túto inštitúciu s pohľadu celistvého obsahu jeho pôsobenia v organizácii OSN s akcentom na jej pôsobenie na území Slovenska a zhodnotiť výsledky jej činnosti. Hlavným cieľom a zároveň povinnosťou je, aby každý jeden štát, ktorý je súčasťou organizácie zabezpečil označenie, zachovanie, ochranu a prenechávanie prírodného a kultúrneho dedičstva nasledujúcim generáciám.
Kľúčové slová: UNESCO, kultúra, značka, lokalita

Úvod

UNESCO je medzinárodnou organizáciou systému OSN, ktorá má mandát na rozvoj vzdelávacieho, vedeckého a kultúrneho potenciálu svetového dedičstva. Hlavné úlohy tejto organizácie spočívajú v rozvoj vzdelanosti, aby každé dieťa malo prístup k vzdelávaniu pretože je to jeden z predpokladov zdravého vývoja osobnosti, budovaniu medzikultúrneho porozumenia a to vďaka ochrane kultúrneho a podpory medzikultúrneho dialógu a kultúrnej rozmanitosti. Ďalšou úlohou je podporovanie vedeckej spolupráce prostredníctvom vytvárania cezhraničných dohovorov a v neposlednom rade ochrana slobody prejavu ide o podmienku aby mohla fungovať demokracia a aby bola rešpektovaná ľudská dôstojnosť (www.unesco.org 2022).

V súčasnej globalizovanej spoločnosti, kde sa kultúry miešajú a stierajú sa hranice, je ochrana a zachovanie kultúrneho dedičstva veľmi dôležitá. Jednou z organizácií, ktoré sa touto problematikou zaoberajú, je UNESCO. Táto organizácia pôsobí na celosvetovej úrovni a jej cieľom je ochrana a zachovanie svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. Slovenská republika je členom UNESCO od roku 1993 a odvtedy sa podieľa na mnohých projektoch a aktivitách organizácie. Cieľom príspevku je poukázať na celkovú širokospektrálnu pôsobnosť svetovej organizácie UNESCO s akcentom na jej aktivity na území Slovenskej republiky.

Vznik a význam organizácie UNESCO

Organizácia bola založená v Londýne 16. novembra 1945. Vtedy podpísalo stanovy UNESCO 37 krajín. Do platnosti však vstúpila až neskôr v roku 1946, keď ju ratifikovalo 20 krajín sveta vrátane vtedajšieho Československa. Prvé oficiálne zasadnutie organizácie sa však konalo 1. novembra 1945 so zástupcami zo 40 krajín. Hlavným impulzom pre jeho vznik boli skúsenosti z druhej svetovej vojny. Hrôzy, ktoré sa odohrali počas vojny, prinútili medzinárodné spoločenstvo podniknúť kroky, aby sa podobné katastrofy už nikdy nezopakovali (www.unesco.sk, 2022). Samotný vývoj UNESCO prešiel niekoľkými štádiami, ktoré možno chronologicky zoradiť do nasledujúcich štádií.

1. Jedno z prvých vyhlásení organizácie UNESCO

V roku 1949 sa organizácia UNESCO zameriavala na rasovú otázku a postupné odstraňovanie rasizmu vo svete. Svoje pričinenie na tom mala určite aj 2. svetová vojny, ktorá vznikla aj kvôli tomu, že nacistické Nemecko chcelo vyhladiť všetkých ľudí, ktorí mali tmavú farbu pleti a líši sa tak od väčšiny. UNESCO ako reakciu na tento akt vydalo jedno zo svojich prvých vyhlásení týkajúcich sa práve odstránenia a odsúdenia rasizmu vo svete.

2. Všeobecný dohovor o autorských právach 50te roky

Ďalším štádiom vo vývoji UNESCO bol Všeobecný dohovor o autorských právach na otváranie riešení. Všeobecný dohovor o autorskom práve bol prijatý pod záštitou UNESCO v roku 1952 v Ženeve. Spoločne s Bernským dohovorom o ochrane literárnych a umeleckých diel patrí medzi prvé dve základné medzinárodné dohody v oblasti autorského práva. Jeho cieľom bolo zabezpečiť v každom zmluvnom štáte dostatočnú a účinnú ochranu práv autorov a ostatných nositeľov práv k literárnym, vedeckým a umeleckým dielam.

3. Všeobecné dejiny Afriky 60te roky

V roku 1964 UNESCO začalo vypracúvať všeobecnú históriu Afriky s cieľom napraviť všeobecnú neznalosť histórie Afriky. Výzva spočívala v rekonštrukcii histórie Afriky, zbavení sa rasových predsudkov vyplývajúcich z obchodu s otrokmi a kolonizácie a podpory africkej perspektívy. UNESCO preto vyzvalo vtedajších najvyšších afrických a neafrických odborníkov. Práca týchto odborníkov predstavovala spoluprácu medzi historikmi a ďalšími odborníkmi.

4. Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo 80te roky

Dohovor vychádza z myšlienky, že na svete existujú miesta, či už prírodné alebo vytvorené ľuďmi s takou výnimočnou hodnotou pre celý svet, že by mali byť považované za dedičstvo celého ľudstva, ktoré by používalo zvláštnu ochranu, aby sa zaistilo jeho zachovanie aj pre ďalšie generácie. Od roku 1978 sú tieto výnimočné lokality zapisované do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva. Každý štát, ktorý prijal Dohovor o svetovom dedičstve môže navrhnúť na zápis do tohto zoznamu svoje kultúrne pamiatky a prírodné lokality, spĺňajúce kritéria jedinečnej svetovej hodnoty, zachovanie autenticity a integrity a zabezpečenia adekvátnej ochrany.

5. Všeobecná deklarácia o ľudskom genóme a ľudských právach

Ľudský genóm je kompletný súbor genetického materiálu ľudskej bytosti. UNESCO považuje ľudský genóm za „dedičstvo ľudstva“. UNESCO sa domnieva, že by mala chrániť a odovzdať budúcim generáciám a že pokroky vo vede treba posudzovať vo svetle ľudských práv. Všeobecná deklarácia o ľudskom genóme a ľudských právach bola prijatá jednomyseľne v roku 1997. Táto deklarácia bola citovaná v mnohých akademických a populárnych časopisoch a uvádza sa v nej množstvo národných a regionálnych právnych predpisov o medicíne, súkromní a genetickom výskume.

6. Dohovor o nehmotnom kultúrnom dedičstve 2003

Tento dohovor bol prijatý v roku 2003. Pojem „kultúrne dedičstvo“ v posledných desaťročiach značne zmenil obsah čiastočne vďaka nástrojom vyvinutým UNESCO. Kultúrne dedičstvo nekončí pri pamiatkach a zbierkach predmetov. Zahŕňa tiež tradície alebo živé prejavy zdedené od naších predkov a odovzdané naším potomkom ako sú ústne tradície, divadelné umenie, spoločenské praktiky, rituály, slávnostné udalosti, poznatky a praktiky týkajúce sa prírody a vesmíru alebo vedomosti a zručnosti na výrobu tradičných remesiel. Aj

keď je nehmotné kultúrne dedičstvo krehké, je dôležitým faktorom pri udržiavaní kultúrnej rozmanitosti vzhľadom na rastúcu globalizáciu.

7. Nové milénium v UNESCO

V súčasnosti sa UNESCO snaží orientovať na neustále inovovanie rôznych projektov vo svete a jeho snahou je napomáhať k šíreniu vzdialenosti, odstraňovaniu globálnych medzier vo vedomostiach napomáhať k trvalo udržateľnému spojeniu medzi ľuďmi a prírodou a tým dosiahnuť väčšiu celosvetovú rovnosť.

Obrázok 1 - UNESCO (Organizácia spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru)
Zdroj: https://sk.pinterest.com/pin/52284045646202072/

Pôsobenie a vízie a priority UNESCO

UNESCO sa zameriava najmä na oblasť Afriky, mládeže, rodovej rovnosti, najmenej rozvinuté krajiny, podporu kultúrnej rozmanitosti a kultúru mieru. UNESCO prispelo k vzniku veľkých medzivládnych programov v oblastiach ako: hydrológia, oceánografia, geológia. Je priekopníkom v oblasti ochrany životného prostredia. Internacionálne uznanie si zaslúžila vďaka aktivitám pre záchranu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva ale taktiež aj pre ochranu ľudských práv. V dnešnej dobe podporuje oblasť komunikácie a informatiky. Pod záštitou UNESCO taktiež vzniklo aj množstvo svetových dohovorov týkajúcich sa ochrany pamiatok. Okrem iného je aj podporovateľom regionálnej spolupráce (www.unesco.org 2023).

UNESCO má za poslanie dopomáhať k budovaniu kultúry, odstráneniu chudoby, trvalo udržateľnému rozvoju a medzikultúrnemu dialógu vďaka vzdelávaniu, vede, kultúre a komunikácií. UNESCO taktiež pracuje na tvorbe podmienok pre dialóg medzi kultúrami a národmi založený najmä na rešpektovaní zdieľaných hodnôt (www.unesco.sk, 2023).

Čo sa týka globálnych priorít UNESCO sú definované prostredníctvom tejto organizácie a v tejto časti práce ich stručne charakterizujeme:

1. *Priorita Afrika s dôrazom na mládež a rodovú rovnosť*

- budovanie mieru prostredníctvom podpory inkluzívnej, mierumilovnej, životaschopnej spoločnosti,
- inštitucionálne budovanie kapacít pre trvalo udržateľný rozvoj a odstránenie chudoby.

2. *Priorita mládež*

- formulovanie politík a ich revízia za aktívnej účasti mládeže,

- podpora a rozvoj schopností a zručností mládeže v prechode do dospelosti; účasť mládeže na rozhodovacom procese a demokratickej konsolidácii, mládež vo vedení, podnikaní a inováciách pre udržateľnú existenciu a zredukovanie chudoby.

3. *Priorita rodová rovnosť*

- Posilnenie rodovej rovnosti v spoločenskom, politickom a ekonomickom živote a implementácia rodovej rovnosti vo všetkých politikách, programoch a iniciatívach (www.unesco.sk 2023).

Aktuálne strategické ciele organizácie

- Podporovať členské krajiny pri rozvoji systémov vzdelávania, ktoré poskytujú vyššiu kvalitu a inkluzívne celoživotné vzdelávanie pre všetkých.
- Umožniť študujúcim rozvíjať svoju kreativitu a stať sa zodpovednými globálnymi občanmi.
- Napredovať v programe Vzdelávanie pre všetkých a formulovať budúci medzinárodný vzdelávací program.
- Podporovať prepojenie vedeckých, politických, spoločenských, etických a inkluzívnych politík pre trvalo udržateľný rozvoj.
- Posilniť medzinárodnú vedeckú spoluprácu pre mier, udržateľnosť a sociálnu inklúziu.
- Podporovať inkluzívny spoločenský rozvoj a dialóg medzi kultúrami pre ich zbližovanie.
- Chrániť, podporovať a odovzdávať ďalej dedičstvo.
- Podporovať kreativitu a rozmanitosť kultúrnych prejavov.
- Podporovať slobodu prejavu, rozvoj médií a univerzálny prístup k informáciám a vedomostiam (www.unesco.org 2023).

Pôsobnosť organizácie UNESCO na území Slovenska

Slovensko je aktívne vo všetkých programových oblastiach UNESCO ktorými sú prírodné vedy, vzdelávanie, kultúra, komunikácia a spoločenské vedy. Slovenská komisia UNESCO presadzuje programy v domácom kontexte, čím šíri myšlienky po Slovensku.

Prínosom tejto organizácie je citeľný vďaka samotnej značke UNESCO, ktorou sa pýšia vedecké a vzdelávacie inštitúcie, kultúrne pamiatky, mestá a prírodné krasy. Vďaka značke UNESCO je podporovaná medzinárodná spolupráca a rozvoj. O túto značku sa môžu uchádzať okrem svetoznámych pamiatok kultúrneho, prírodného a nehmotného dedičstva taktiež aj biosférické rezervácie, geoparky, základné a stredné školy, univerzitné katedry, cenné historické dokumenty či mestá, ktoré podporujú kultúru, vzdelávanie, či kreatívny priemysel.

Slovensko má 5 katedier UNESCO, 25 pridružených škôl UNESCO, 8 pamiatok svetového dedičstva z toho sú 2 prírodné a 6 z nich je kultúrnych, 9 prvkov nehmotného kultúrneho dedičstva, 4 biosférické rezervácie, 1 geopark, 1 zápis v Registri Pamäti sveta, 1 Kreatívne mesto UNESCO.

UNESCO má značný prínos pre vedu na Slovensku. Slovensko na medzinárodnej úrovni je veľmi aktívnym vo vedeckých výboroch, ktoré sú svetovými lídrami vo svojich oblastiach.

Jednou z prioritných oblastí Slovenskej republiky je ochrana biodiverzity v programe Človek a biosféra – MAB (Man and Biosphere), manažment vodného hospodárstva v rámci medzivládneho hydrologického programu IHP (Intergovernmental Hydrological Programme) a spoločenskovedné otázky konzultované v rámci programu Riadenie spoločenských zmien MOST (Management of Social Transformation).

Dôležitou a veľmi atraktívnou témou je bioetika a umelá inteligencia, ako aj zdieľanie a uchovávanie informácií v rámci programu Informácie pre všetkých – IFAP (Information for All). Spoločným cieľom vedeckých výborov Slovenskej komisie pre UNESCO je aj popularizácia vedy a spolupráca s mladou generáciou. Prioritou činnosti Slovenskej komisie pre UNESCO je podpora rovnosti a jej následné uplatňovanie v praxi. Vďaka spolupráci odborníkov a politikov zo 193 krajín sveta poskytuje UNESCO vynikajúce fórum na diskusiu a spoluprácu pri dosahovaní cieľov trvalo udržateľného rozvoja do roku 2030 (www.culture.gov.sk 2022).

Slovenská komisia pre UNESCO

Slovenská komisia pre UNESCO patrí pod Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky. Komisia a jej sekretariát zabezpečujú vykonávanie aktivít UNESCO v Slovenskej republike. Usmerňovanie činností v oblasti internacionálnych a medzivládnych programov UNESCO vykonávajú ich slovenské výbory, odborné sekcie a informačné a dokumentačné stredisko UNESCO v Bratislave.

Úloha komisie spočíva v podporovaní a rozvíjaní aktivít programov UNESCO v oblastiach výchovy a vzdelávania, kultúry, vedy a životného prostredia. Na čele tejto komisie stojí Rastislav Káčer, minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej Republiky, ktorým je predsedom Slovenskej komisie pre UNESCO. Medzi hlavné úlohy Slovenskej komisie UNESCO patrí:

- Slovenská komisia UNESCO pôsobí ako poradný orgán vlády a Národnej rady Slovenskej republiky vo všetkých záležitostiach týkajúcich sa UNESCO a jeho programu.
- Zabezpečuje aktívnu účasť Slovenskej republiky na príprave, plánovaní, uskutočňovaní a hodnotení programov UNESCO.
- Informuje širokú verejnosť a inštitúcie o činnosti UNESCO všeobecne, ako aj konkrétne o uskutočňovaných aktivitách.
- V styku s vládnymi orgánmi, ministerstvami a rôznymi organizáciami koordinuje činnosť vyplývajúcu zo spolupráce s UNESCO.
- Rozvíja spoluprácu v oblasti vedy, kultúry, výchovy a vzdelávania s ďalšími národnými komisiami.
- Zabezpečuje navrhovanie vhodných kandidátov do orgánov UNESCO.
- Zabezpečuje presadzovanie návrhov Slovenskej republiky do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO, zoznam UNESCO Pamäť sveta a ďalších zoznamov kultúrneho dedičstva UNESCO (www.unesco.sk 2022).

Obrázok 2 - Slovenská komisia pre UNESCO
Zdroj: http://www.unesco.sk/

Analýza Slovenskej komisie pre UNESCO o „Značke UNESCO na Slovensku

Cieľom príspevku je práce je identifikovať podstatu UNESCO organizácie, jej pôsobenie na našom území a aktivity ktorými prispieva k atraktivite svojich cieľov s akcentov na zhodnotenie významu pôsobenia organizácie svetového významu. S pohľadu cestovného ruchu ju vnímame ako organizáciu, ktorá chráni hmotné, nehmotné kultúrne či prírodné bohatstvo vo svete, no jej pôsobnosť je ďalekosiahlejšia. Pre spracovanie vybraných štatistických ukazovateľov sme použili základné štatisticko-matematické charakteristiky. Konkrétne sme vychádzali z presných aktuálnych údajov týkajúcich sa počtu zastúpených prvkov UNESCO na Slovensku pričom sme sa snažili poukázať na fakt, že organizácia UNESCO má širokú oblasť pôsobnosti. Táto oblasť spočíva nielen v ochrane kultúrnych pamiatok, a prírodných lokalít ale zasahuje aj do iných oblastí. Údaje sú spracovaná v programe Excel a doplnené tabuľkami a grafmi znázorňujúcimi konkrétne zastúpenie jednotlivých prvkov UNESCO na území Slovenskej republiky.

Značka UNESCO na Slovensku

Symbolom UNESCO v niektorej jeho podobe sa môžu pýšiť školy a univerzity. Vzácne prírodné oblasti, mestá, cenné listiny, geologicky významné územie alebo ľudové tradície. Slovenská republika je bohatá na prírodné a kultúrne dedičstvo a na kvalitné vzdelávacie inštitúcie, preto možno značku UNESCO nájsť v mnohých kútoch našej krajiny. Značka UNESCO má na našom území široké zastúpenie v rôznych oblastiach. Toto zastúpenie predstavuje koncentrácia vybraných inštitúcií, organizácií, lokalít ale aj iných prvkov, ktoré sú zaznačené na mape v obrázku č. 1.

Mladá veda
Young Science
ISSN 1339-3189

Vol. 11 (5), pp. 283-295

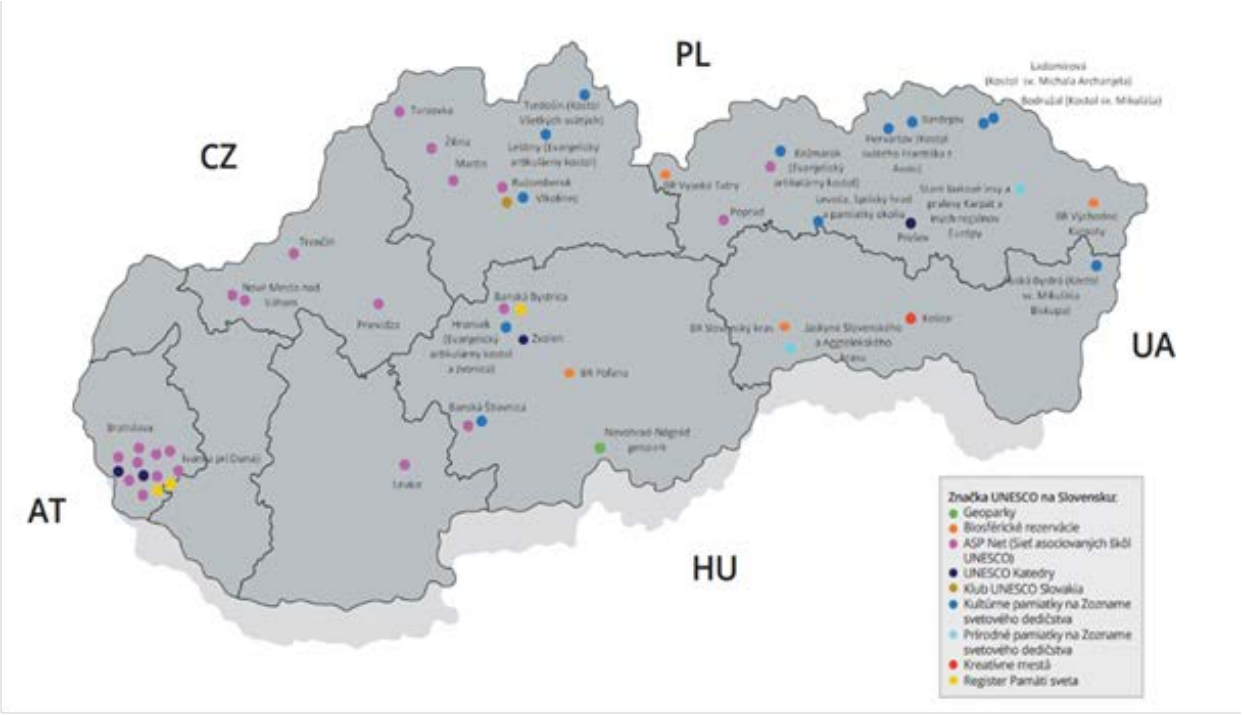

Obrázok 3 - Zastúpenie prvkov UNESCO na území Slovenskej republiky
Zdroj: http://www.unesco.sk

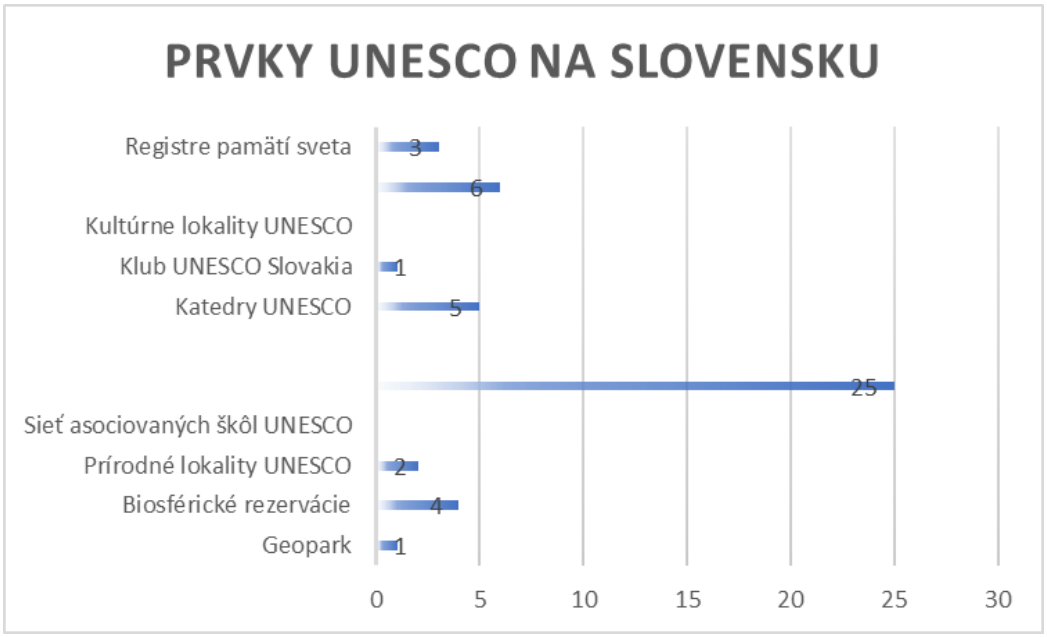

Graf 1 - Vyhodnotenie zastúpenia jednotlivých prvkov UNESCO na Slovensku
Zdroj: Vlastné spracovanie

Na Slovensku sa nachádza 1 Geopark a to konkrétne Geopark Novohrad. Tento Geopark nájdeme v Banskobystrickom kraji. Počet biosférických rezervácií na Slovensku je 4. Z toho 1 biosférická rezervácia sa nachádza v Banskobystrickom kraji, 2 v Prešovskom kraji a 1 v

Košickom kraji. Sieť asociovaných škôl UNESCO 25 na celom Slovensku. Z toho 10 z týchto škôl sa nachádza v Bratislavskom kraji, 5 v Trenčianskom kraji, 1 v Nitrianskom kraji, 2 v Banskobystrickom kraji, 4 v Žilinskom kraji, 2 v Prešovskom kraji a 1 v Košickom kraji.

Katedry UNESCO sú 5 na celom Slovensku a z toho 3 katedry sa nachádzajú v Bratislavskom kraji a to UNESCO Katedra výchovy k ľudským právam, UNESCO Katedra plurilingválnej a multikultúrnej komunikácie a UNESCO Katedra pre obnovu architektonického dedičstva. 1 v Banskobystrickom kraji, ktorá sa nazýva UNESCO Katedra pre ekologické vedomie a trvalo udržateľný rozvoj. 1 v Prešovskom kraji, ktorá sa nazýva UNESCO Katedra bioetiky. Klub UNESCO Slovakia je iba 1 na celom Slovensku a nachádza sa v Žilinskom kraji. Počet kultúrnych lokalít na Slovensku nachádzajúcich sa na zozname svetového dedičstva je 6. Tieto lokality sú zastúpené v krajoch po celom Slovensku a niektoré lokality majú zastúpenie aj vo viacerých krajoch. Konkrétne lokality ako sú Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia siahajú do Prešovského aj Košického kraja, Hranice Rímskej ríše nachádzajúce sa v Bratislavskom aj Nitrianskom kraji a drevené chrámy v slovenskej časti Karpatského oblúka nachádzajúce sa v Banskobystrickom, Žilinskom, Prešovskom a aj Košickom kraji. Prírodné pamiatky na zozname svetového dedičstva sú 2 na celom Slovensku. 1 prírodná pamiatka sa nachádza Prešovskom kraji a 1 v Košickom kraji. Počet registrov pamäti na Slovensku je 3. Tieto registre sa nachádzajú 2 v Bratislavskom kraji a 1 nájdeme v Banskobystrickom kraji.

1. Katedry UNESCO na Slovensku

UNESCO je svetovým lídrom v oblasti vzdelávania a vedy. Pri implementácií svojich programov sa opiera aj o sieť excelentných univerzít po celom svete, v rámci programu Katedier UNESCO (www.minedu.sk 2023).

Na Slovensku v súčasnosti pôsobí 5 katedier UNESCO, ktoré sa aktívne zapájajú do medzinárodných projektov a poskytujú svoju expertízu v oblastiach svojej pôsobnosti:

- UNESCO Katedra plurilingválnej a multikultúrnej komunikácie, Univerzita Komenského v Bratislave.
- UNESCO Katedra výchovy k ľudským právam, Univerzita Komenského v Bratislave.
- UNESCO Katedra bioetiky, Prešovská univerzita v Prešove.
- UNESCO Katedra pre ekologické vedomie a trvalo udržateľný rozvoj, Technická univerzita Zvolen.
- UNESCO Katedra pre obnovu architektonického dedičstva, STU v Bratislave.

2. Sieť pridružených škôl UNESCO

Pridružené školy UNESCO sú základné a stredné školy, ktoré sa rozhodli viesť vyučovanie v zmysle princípov globálneho občianstva, udržateľného rozvoja, tolerancie, inklúzie a ochrany ľudských práv a to bez ohľadu na akademické hodnotenie škôl.

Do programu pridružených škôl sa zapojilo viac ako jedenásťtisíc škôl po celom svete, na Slovensku ich máme zatiaľ 25 (www.ulib.sk 2023).

3. Biosférické rezervácie UNESCO

Biosférické rezervácia sú oblasti bohaté na biodiverzitu, v ktorých človek nažíva v harmónií s okolitou prírodou. Slúžia tak ako laboratórna udržateľného rozvoja a ako centrá vzdelávania a výskumu o udržateľnom spolužití človeka s prírodou. Na Slovensku sa pýšime 4 biosférickými rezerváciami (www.sopsr.sk 2023). Ide o tieto biosférické rezervácie:

- Biosferická rezervácia Poľana.
- Biosferická rezervácia Slovenský kras.
- Biosferická rezervácia Východné Karpaty.
- Biosferická rezervácia Tatry.

4. Kreatívne mesto mediálneho umenia UNESCO

Košice sa v roku 2017 stali Kreatívnym mestom UNESCO zameraným na mediálne umenie. Mesto podporuje prepojenie medzi digitálnymi technológiami a umením a úspešne zviditeľňuje Slovensko vo svete. Sieť kreatívnych miest UNESCO je globálne združenie miest, ktoré podporujú kreatívny priemysel a využívajú ho pre svoj udržateľný rozvoj a ekonomický rast.

Mestá sa zameriavajú na konkrétne odvetvia: hudba, literatúra, gastronómia, film, design, tradičné ľudové umenie, alebo mediálne umenie. Aktivity súvisiace s členstvom Košíc v Sieti kreatívnych miest UNESCO koordinuje a zastrešuje nezisková organizácia Creative Industry Košice (www.unesco.sk 2023)

5. UNESCO Geoparky – Geopark Novohrad

Geoparky sú územia s jedinečnými geologickými vlastnosťami a s vysokou archeologickou a ekologickou hodnotou. Novohradský geopark, súčasť cezhraničného maďarsko-slovenského geoparku. Novohrad, je zatiaľ naším jediným geoparkom v medzinárodnej sieti geoparkov UNESCO (www.geopark.sk 2023).

6. UNESCO program Pamäť sveta

Cieľom programu je nielen ochrana vzácnych listín, ale aj ich digitalizácia a publikácia a tým aj lepšie využitie. Slovensko sa hrdí troma zápismi v registri programu Pamäť sveta (www.unesco.ulib.sk 2023). Konkrétne sú to tieto:

- Bašagičova zbierka islamských rukopisov.
- Iluminované kódexy knižnice Bratislavskej kapituly.
- Banské mapy a plány Hlavného komorsko-grófskeho úradu v Banskej Štiavnici.

Mladá veda
Young Science
ISSN 1339-3189
Vol. 11 (5), pp. 283-295

Analýza všetkých prvkov značky UNESCO v krajoch na Slovensku

V tejto časti práce zhodnotíme pomer medzi jednotlivými krajmi v celkovej analýze značky UNESCO v jednotlivých krajoch na našom území.

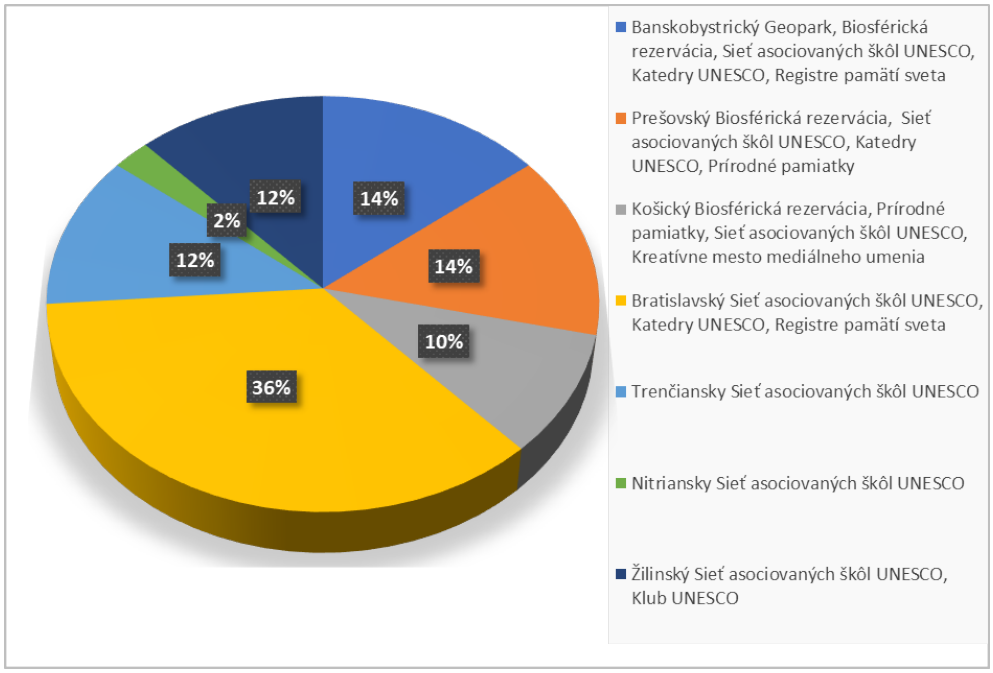

Graf 2 - Analýza všetkých prvkov UNESCO v krajoch na Slovensku
Zdroj: Vlastné spracovanie

V Bratislavskom kraji sa nachádza najväčší počet prvkov čo tvorí presnejšie 36% , ktoré boli zapísané do zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Tento zoznam zahŕňa pamiatky, ktoré sú považované za mimoriadne významné pre kultúru a prírodu na celosvetovej úrovni. V Bratislavskom kraji sa presnejšie nachádza:

- Sieť asociovaných škôl UNESCO – 10
- Katedry UNESCO – 3
- Registre pamäti sveta – 2

Z celkového počtu prvkov UNESCO, ktoré sú zahrnuté na Slovensku, tvoria prvky v Banskobystrickom kraji 14%. Medzi tieto prvky patrí napríklad:

- Geopark – 1
- Biosférická rezervácia – 1
- Sieť asociovaných škôl UNESCO – 2
- Katedra UNESCO – 1
- Register pamäti sveta - 1

Z celkového počtu prvkov UNESCO, ktoré sú zahrnuté na Slovensku, tvoria prvky v Prešovskom kraji 14%. Medzi prvky UNESCO, ktoré sa nachádzajú v Prešovskom kraji, patria:

- Biosférická rezervácia – 2
- Sieť asociovaných škôl UNESCO – 2
- Katedra UNESCO – 1
- Prírodná pamiatka - 1

Podľa uvedených informácií tvoria prvky UNESCO v Trenčianskom kraji 12% zo všetkých prvkov UNESCO na Slovensku. Medzi nimi sú iba Sieť asociovaných škôl UNESCO, ktorých je 5 v tomto kraji.
Podľa uvedených informácií tvoria prvky UNESCO v Žilinskom kraji 12% zo všetkých prvkov UNESCO na Slovensku, kde patria:

- Sieť asociovaných škôl UNESCO – 4
- Klub UNESCO - 1

Podľa uvedených informácií tvoria prvky UNESCO v Košickom kraji 10% zo všetkých prvkov UNESCO na Slovensku a to sú:

- Biosferická rezervácia – 1
- Prírodné pamiatky – 1
- Sieť asociovaných škôl UNESCO – 1
- Kreatívne mesto mediálneho umenia – 1

V Nitrianskom kraji sa nachádza iba 1 prvok UNESCO a to Sieť asociovaných škôl UNESCO, čo tvorí len 2% zo všetkých prvkov UNESCO na Slovensku.

Záver

UNESCO (Organizácia Spojených národov pre výchovu, vedu, kultúru a komunikáciu) má významnú pôsobnosť aj na území Slovenskej republiky. Cieľom UNESCO je podpora spolupráce v oblasti vedy, kultúry, vzdelávania a komunikácie medzi rôznymi krajinami a kultúrami a to aj na úrovni miestnych komunít. V rámci Slovenska UNESCO spolupracuje s rôznymi organizáciami a inštitúciami ako sú napríklad Ministerstvo kultúry SR, Slovenská národná komisia pre UNESCO, ale aj rôzne kultúrne, vedecké a vzdelávacie inštitúcie. Výsledkom spolupráce s týmito organizáciami je realizácia rôznych projektov a iniciatív, ktoré podporujú a chránia kultúrne dedičstvo a rozvoj vzdelania a vedy na Slovensku.

Zároveň je prepojenie s organizáciou UNESCO veľkým prínosom pre našu krajinu z pohľadu zlepšovania internacionálnych vzťahov. Zapojenie Slovenskej republiky do tejto organizácie zviditeľňuje našu krajinu vo svete a tým napríklad prispieva k väčšej návštevnosti našej krajiny zahraničnými turistami, čo môže zlepšiť prosperitu Slovenskej ekonomiky a zároveň zdôrazniť výnimočnosť našej krajiny spočívajúcej ako v prírodných krásach tak aj v kultúrnych. Okrem spomenutých prvkov nemožno zabúdať aj na nehmotné dedičstvo zaradené do zoznamu nehmotného dedičstva UNESCO. Tento zoznam sa neustále rozrastá o nové prvky a vyzdvihuje tým výnimočnosť a tvorivosť našich predkov, ktorých odkaz nesmie ostať zabudnutý. Cieľom našej práce bolo poukázať na fakt, že organizácia UNESCO na území Slovenskej republiky pôsobí aj v iných oblastiach ako ju každý pozná a priblížiť tak jej ďalekosiahlu pôsobnosť.

Dôležitou úlohou je aj spolupráca s inými organizáciami a úradmi, aby sa dosiahol maximálny vplyv a účinok pri realizácií projektov a iniciatív. Celkovo je UNESCO pre Slovensko dôležitou organizáciou a jeho pôsobnosť a aktivity majú významný prínos pre kultúru, prírodu, vzdelávanie a vedecký výskum.

V konečnom dôsledku sa dá povedať, že organizácia UNESCO má významný vplyv na kultúrne a prírodné dedičstvo Slovenska a jej pôsobnosť na Slovensku by mala byť

podporovaná a rozvíjaná, aby jej úsilie mohlo priniesť ešte väčšiu prosperitu v budúcnosti a jej udržateľnosti.

Tento článok odporúčal na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
Mgr. Tünde Dzurov Vargová, PhD.

Tento článok je výstupom riešenia projektu v rámci projektu 005PU-4/2022 – KEGA Inovácia študijného programu Turizmus, hotelierstvo a kúpeľníctvo v prvom stupni štúdia v študijnom odbore Ekonómia a manažment

Použitá literatúra

1. Ciele a priority, 2022. [cit. 2022-20.04]. Dostupné z : http://unesco.sk/Ciele-a-priority
2. History od UNESCO, 2022. [cit. 2023-10.04]. Dostupné z : https://www.unesco.org/en/history
3. Kritéria na výber dokumentov pre program unesco Pamäť sveta, 2020. . [cit. 2023-10.04]. Dostupné z: https://www.ulib.sk/sk/stredisko-unesco/pamat-sveta/kriteria-vyber/
4. Medzinárodná organizácia a Slovensko, 2019. [online]. [cit. 2023-10.05]. Dostupné z : https://www.euroekonom.sk/medzinarodne-organizacie-a-slovensko/
5. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, 2022. [online]. [cit. 2023-10.05]. Dostupné z : https://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/medzinarodna-spolupraca/unesco/
6. Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, 2022. [online]. [cit. 2023-10.05]. Dostupné z: https://www.mfsr.sk/sk/medzinarodne-vztahy/medzinarodne-institucie/medzinarodne-organizacie/organizacia-hospodarsku-spolupracu-rozvoj-oecd/organizacia-hospodarsku-spolupracu-rozvoj-oecd.html
7. Slovenské klenoty UNESCO. Vydavateľ FINIDRE, s. r. o., 2017. ISBN 978-80-566-0812-8
8. Slovenské lokality na Zozname svetového dedičstva, 2020. [online]. [cit. 2023-10.05]. Dostupné z : https://www.ulib.sk/sk/stredisko-unesco/svetove-dedicstvo/svetove-dedicstvo-na-slovensku/lokality-sr-v-zozname-svetoveho-dedicstva.html
9. Svetové dedičstvo UNESCO na Slovensku, 2022. [cit. 2023-10.04]. Dostupné z: http://www.unesco.sk/Pamiatky-na-zozname-svetovho-dedicstva
10. Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, 2022. [online]. [cit. 2023-10.05]. Dostupné z : https://www.sopsr.sk/web/?cl=1001
11. UNESCO, Kľúčové dátumy v histórii UNESCO, 2022. [online]. [cit. 2023-10.18]. Dostupné z: *https://www.unesco.org/en/75th-anniversary*
12. UNESCO, Kritéria výberu, 2022. [online]. [cit. 2023-10.05]. Dostupné z : https://whc.unesco.org/en/criteria/?fbclid=IwAR1nSHbEsmhrdilTTPLNGinNuX0Ca38JvkLc0GSkOUv2-zAZ-6Ie3NVuHA
13. UNESCO na dosah, 2022. [online]. [cit. 2023-11.10]. Dostupné z : https://www.unesconadosah.sk/
14. UNESCO, 2021, Organizácia spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru. [online]. [cit. 2023-10.05]. Dostupné z : https://www.minzp.sk/unesco/
15. UNESCO, 2021, UNESCO [online]. [cit. 2023-10.05]. Dostupné z : https://www.unesco.org/en
16. UNESCO Svetové dedičstvo Slovenska. Vydavateľ FONI book, s. r. o., 2018. ISBN 978-80-89637-96-6.
17. UNESCO, 2021, Pamiatky UNESCO na Slovensku. [online]. [cit. 2023-10.05]. Dostupné z : *http://www.unesco-slovakia.sk/sk/menu/pamiatky-unesco-na-slovensku*
18. UNESCO, 2021, Základné údaje, poslanie a úlohy. [online]. [cit. 2023-10.05]. Dostupné z : *http://www.unesco.sk/zakladne-udaje-poslanie-a-uloh*

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189